

11. Русова С. Вибрані педагогічні твори / С. Русова. – К. : Освіта, 1966. – 304 с.
12. Сірополько С. Історія освіти в Україні / С. Сірополько. – К. : Наукова думка, 2001. – 911 с.
13. Улюкаєва І. Початок відродження / І. Улюкаєва // Дошкільне виховання. – 1994. – № 1. – С. 12.

Анотація

Л.С.Песоцкая

Начальные этапы зарождения и становления общественного дошкольного воспитания в Украине

В статье раскрываются исторические подходы к вопросу рождения и становления общественного воспитания в Украине. На основе анализа исторических публикаций и архивных документов определены пути развития общественного дошкольного образования и доказано, что середина XIX в. – до 1917 г. XX века является периодом рождения дошкольного воспитания и появления первых общественных заведений для разного населения по инициативе и на деньги частных лиц и педагогических обществ. Первые детские сады возникли в 60-х годах XIX в. по инициативе частных лиц, благотворительных и филантропических организаций. В это время строится фундамент успешной деятельности государственной системы общественного дошкольного образования.

Ключевые слова: общественное дошкольное воспитание, народный детский садок, летняя площадка, детские ясла, земства, Декларация «О дошкольном воспитании», управление народным образованием.

Summary

L.S.Pisots'ka

Initial Stages of Generation and Formation of Public Pre-School Education in Ukraine

The article reveals historical approaches to the matter of initiation and formation of public education in Ukraine. On the basis of analysis of historical publications and archival documents the ways of development of pre-school education have been presented. It has been proved that the period starting from the middle of XIX c. to 1917 (XX c.) is the time of initiation of pre-school education and establishment of first public institutions for children. It is characterized by opening public kindergartens for different social strata at the initiative and cost of individuals as well as educational societies. First kindergartens emerged in the 60th of XIX c. upon the initiative of individuals, charity and philanthropic organizations. During that period the foundation for successful activity of state system of public pre-school education was being laid.

Key words: public pre-school education, the national children's warren, summer playground, children's yasla, zemstvo, the Declaration «About pre-school education», the management of public education.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 37 (051) (09)

Н.С.ПОВІРЧЕНКО,

член-кореспондент НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор
(м.Умань)

Проблеми педагогічної науки на сторінках журналу «Советская педагогика» (1937–1991)

У статті здійснено аналіз публікацій педагогічної проблематики на сторінках журналу «Советская педагогика» – щомісячного науково-теоретичного журналу Академії педагогічних наук СРСР, що видавався у Москві протягом 1937–1991рр. На його сторінках в різні роки висвітлювалися актуальні проблеми педагогічної науки – її методології, виховання, навчання і освіти, розвитку системи вітчизняної та зарубіжної народної освіти і т.п. Автором виокремлено основні напрями публікацій педагогічної проблематики на сторінках журналу «Советская педагогика»: державна політика в галузі освіти і виховання; теорія і практика педагогіки; розвиток вітчизняної й зарубіжної школи і освіти; становлення та розвиток вітчизняної й зарубіжної педагогічної думки; актуальні проблеми педагогічної теорії і практики.

Ключові слова: журнал «Советская педагогика», проблеми педагогічної науки, періодична преса.

Виклад основного матеріалу... На сучасному етапі розвитку суспільства розвиток педагогічної науки, дослідження, співпрацю вчених-педагогів неможливі без засобів науково-педагогічної комунікації, до яких відносять: наукову періодику, наукові монографії, матеріали конференцій, наукові педагогічні конференції, наукові бесіди, листування між ученими, семінари, педагогічні виставки, електронні журнали, сайти педагогічних установ, індивідуальні веб-сторінки вчених-педагогів, Інтернет-конференції тощо. Комунікація в науці – це цілісна система взаємопов'язаних компонентів (формальних і неформальних, усних і письмових, між окремими особами і масових і т.п.), яка є продуктом історичного розвитку [4, с.8].

З кінця XIX ст. основним засобом наукової комунікації є стаття, періодична преса, яка сьогодні виступає важливим джерелом для вивчення історії педагогіки – окремої галузі знання, яка має свій науково-пошуковий простір, свої об'єкт і предмет дослідження, вивчається за певними, притаманними лише їй закономірностями (О.Сухомлинська) [12, с.48]. Зодного боку, періодична преса є вагомим «сховищем» значного масиву фактичного матеріалу для вивчення особливостей розв'язання конкретних проблем у певний історичний період, а з іншого – є багатим дослідницьким джерелом для проведення історико-педагогічних досліджень [11, с.115].

Аналіз досліджень і публікацій... Проблеми розвитку педагогічної періодики розглядають О.Адаменко, С.Гармаш І.Зайченко, С.Лобода, К.Присяжнюк, А. Пугач та ін.

Серед бібліографічних видань з проблем педагогічної періодики, створених педагогами-дослідниками на різних етапах розвитку історико-педагогічної науки, виокремлюємо такі: «Педагогическая библиография. Систематический указатель книжной и журнальной литературы по вопросам народного просвещения за 1917–1924гг.» (Москва, 1925–1926) [8]; О.Піскунов «Советская историко-педагогическая литература (1918–1957). Систематический указатель» (Москва, 1960) [10]; Педагогическая библиография (Москва, 1967, 1970, 1973) [5–7]; Е.Днепров «Советская литература по истории школы и педагогики дореволюционной России. 1918–1977. Библиографический указатель» (Москва, 1979) [2].

У 2003 р. до 60-річчя Російської Академії освіти було підготовлено та видано покажчик «Библиография статей, опубликованных в журнале «Педагогика» («Советская педагогика») в 1937–2002гг.» (Москва, 2003) [1]. На сторінках даного довідкового видання представлена тематика публікацій журналу «Советская педагогика» (з 1992 р. – «Педагогика») за 65 років, подана у вигляді щорічних тематичних покажчиків статей.

Формування цілей статті... Зважаючи на важливість дослідження педагогічної періодики, ми поставили перед собою завдання здійснити аналіз публікацій педагогічної проблематики на сторінках журналу «Советская педагогика» – щомісячного науково-теоретичного журналу Академії педагогічних наук СРСР, що видавався у Москві протягом 1937–1991рр. На його сторінках в різні роки висвітлювалися актуальні проблеми педагогічної науки – її методології, виховання, навчання і освіти, розвитку системи вітчизняної та зарубіжної народної освіти і т.п.

Виклад основного матеріалу... Сьогодні багато мовиться про недоліки радянської педагогічної науки: залежність від партійних ухвал, підміну дослідницьких методик узагальненням передового досвіду вчителів, інтерес не до реальних проблем освіти, а до ідеального вчителя і зразкового учня. Проте не варто забувати, що радянська педагогіка – це частина цілого, частина історії вітчизняної педагогічної науки, яку не можна вихолостити, перекреслити або стерти з пам'яті. До неї слід звертатися, критично осмислювати, прагнути бачити її достоїнства і прорахунки.

Саме тому важливе значення для нашої роботи мала історія створення та розвитку журналу «Советская педагогика». Створений у 1937р. журнал як орган Наркомпросу РРФСР повинен був стати осередком «...науково-педагогічної думки в країні та згуртувати радянську педагогічну громадськість навколо невпинної, наполегливої більшовицької боротьби за радянську школу, за подальший розвиток радянської педагогічної науки, за оволодіння нашими кадрами основами марксизму-ленінізму, за оволодіння вчителем технікою своєї справи» [3, с.10]. Проте, на думку істориків, незважаючи на складний час, партійний тиск і чітко сформульовані директиви, зусилля нового журналу були спрямовані не тільки і не стільки на критику і викриття неспроможності буржуазної педагогіки, скільки на створення радянської педагогічної науки. І якщо прибрати неминучі для тієї епохи «партійну риторіку» та «ідеологічні кліше», то мета «Советской педагогики» полягала у відновленні значення та прав педагогіки як науки.

Вже на етапі свого становлення «Советская педагогика» розглядалася як видання, що інтегрує історію і сучасність вітчизняної педагогічної науки, як зразковий науково-теоретичний журнал, що дозволяє осмислити минуле і ставити актуальні педагогічні проблеми. Свідченням цього є ряд серйозних завдань, які стояли перед авторами журналу, зокрема: розробка методологічних основ теорії виховання, вирішення питань філософії педагогіки, загальних проблем дидактики, психології навчання, питання окремих методик, спеціальних педагогічних питань (дошкільних і дефектологічних), психологічних проблем виховання і навчання, організаційно-педагогічних питань; подолання розриву між педагогічною наукою і педагогічною практикою; узагальнення досвіду вчителів-практиків, аналіз історико-педагогічної спадщини; публікація інформації про роботу науково-дослідних інститутів з педагогіки, педагогічних лабораторій, матеріалів нарад, конференцій, з'їздів, коротких авторефератів окремих наукових праць і т.п. [13].

Відповідно до статусу та підпорядкування журналу «Советская педагогика» в історії його розвитку виділяють декілька етапів: 1937–1943 рр. – орган Наркомпросу РРФСР; 1944–1966 рр. – Академії педагогічних наук РРФСР; 1967–1991 рр. – Академії педагогічних наук СРСР.

У межах кожного з означених етапів відбувалися істотні зміни в основних завданнях педагогічного видання та спрямуванні його публікацій, зумовлені, насамперед, освітньою політикою радянської держави. Проте, незважаючи на ідеологічний тиск, необхідність слідувати курсу партії, робота журналу ніколи не вимірювалася лише обслуговуванням ідеологічного замовлення. Починаючи з перших номерів, редакція дуже багато робила для того, щоб додати йому полемічний характер.

Достатньо важливу роль у житті журналу відігравали конкретні особистості – журналісти, педагоги, досвід та професіоналізм яких перетворив видання на важливе джерело інформації для широкого кола науково-педагогічної громадськості. Серед них заслуговують на увагу постаті головних редакторів журналу «Советская педагогика», якими свого часу були [13]:

– 1937–1939рр. – М.Гончаров – перший віце-президент АПН СРСР; дослідник актуальних проблем навчання і виховання, методології та методів педагогічного дослідження, історії вітчизняної та зарубіжної педагогіки; автор і редактор ряду підручників з педагогіки («Основы педагогики», «Вопросы педагогики» та ін.);

– 1939–1941рр. – Г.Вейсберг – освітній діяч, викладач вищих педагогічних навчальних закладів, активний розробник теоретичних питань педагогічної науки, який надавав великого значення дослідженню методологічних проблем педагогіки, розвитку педагогічної теорії, залученню талановитих авторів з периферії, збереженню високого рівня науковості журналу та уважному ставленню до реальних подій в освітньому процесі і т.п.;

– 1941–1942 рр. – М.Сергеєнков – уповноважений ЦК ВКП(б), очолював журнал в той період, коли зусилля авторів були спрямовані на розробку питань патріотичного виховання, розвитку відчуття національної гордості, національної гідності, мужності і упевненості в перемозі над фашизмом;

– 1942–1950рр. – І.Каїров – учитель, викладач, завідувач кафедрами ряду вищих навчальних закладів, завідувач відділом Наркомпросу РРФСР, президент Академії педагогічних наук РРФСР, міністр освіти РРФСР; відомий учений, дослідник проблем ідейно-етичного виховання молоді; автор підручників і навчальних посібників для загальноосвітніх шкіл і ВНЗ. Нагороджений орденом Леніна, орденом Жовтневої Революції, двома орденами Трудового Червоного Прапора, медалями, удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці;

– 1950–1951рр. – Б.Йосипов – працівник закладів народної освіти, апарату Наркомпросу РРФСР (очолював групу початкової школи, керував дослідженнями, присвяченими вивченню і аналізу специфіки процесу навчання і виховання у школі), член Наркомпросу РРФСР (займався розробкою навчальних планів, програм, підготовкою до з'їздів і конференцій працівників народної освіти), старший науковий співробітник, завідувачий сектором дидактики, а згодом – заступник директора і директор інституту НДІ теорії і історії педагогіки АПН РРФСР; очолював педагогічну секцію Всесоюзного товариства «Знание», заступник головного редактора журналу «Начальная школа», Основний напрямок наукових досліджень – проблеми дидактики;

– 1952–1955рр. – І.Огородніков – викладач, завідував кафедрою педагогіки та проректор ряду вищих навчальних закладів (Московського державного університету, Московського обласного педагогічного інституту, Московського державного педагогічного інституту імені В.І.Леніна), заступник начальника Головного управління вищих учбових закладів Міністерства освіти РРФСР. Дослідник проблем історії школи і педагогіки, школознавства, дидактики, теорії і методики виховання, педагогіки вищої школи; автор більше 150 наукових робіт (у тому числі підручників з педагогіки);

Протягом 60-х – початку 90-х років ХХст. редакторами журналу були Ф.Корольов, С.Черник, Г.Філонов:

– Ф.Корольов – викладач, педагог, учений, який стояв біля витоків радянської педагогіки; працівник Центрального НДІ дитячого комуністичного руху, член Наркомпросу РРФСР, директор ППК інженерно-технічних працівників Наркомату легкої промисловості СРСР. Дослідник теоретичних питань педагогіки, проблем педагогічних досліджень питань дитячого комуністичного руху, виховання, політехнізму та ін. Автор колективної фундаментальної праці «Общие основы педагогики». Ф.Корольов – один з перших дослідників історії педагогіки, який запропонував періодизацію історії радянської школи та постійно зазначав про необхідність вивчення історико-педагогічної спадщини, прагнув об'єктивно проаналізувати розвиток вітчизняної педагогічної науки як цілісний процес, подолати гранично негативістські оцінки деяких етапів історії російської і зарубіжної педагогіки;

– С.Черник – відомий учений і журналіст, викладач, педагог, дослідник проблем історії російської і радянської педагогічної думки. Зокрема, з його діяльністю пов'язаний самостійний напрям історико-педагогічних досліджень – робота радянської загальноосвітньої школи в роки Великої Вітчизняної війни;

– Г.Філонов – учитель, освітній діяч, директор НДІ загальних проблем виховання, академік-секретар та член Президії відділення теорії і історії педагогіки Академії педагогічних наук СРСР, народний депутат Верховної Ради СРСР, член комісії ЮНЕСКО, один з провідних учених Академії педагогічних наук СРСР і Російської академії освіти. Дослідник інтегральних проблем виховання підростаючого покоління, взаємодії суспільства і особистості. Автор близько 170 робіт з проблем теорії і методології виховання.

У 1992 р. головним редактором журналу став В.Борисенков. У цьому ж 1992 р. журнал отримав нову назву – «Педагогіка». Проте зміна назви не була данню політичній кон'юктурі і у жодному випадку не означала відмови від спадщини радянського періоду. Змінивши назву, журнал зовсім не порвав з минулим, зберіг традиції, але в той же час зробив важливий крок на шляху подолання догматизму та ідейної зашореності. З 2008р. головним редактором журналу «Педагогіка» є О.Данилюк. Журнал повернув собі академічний статус. З 2008р. його повна назва – науково-теоретичний журнал Російської академії освіти «Педагогіка» [13].

Таким чином, журнал «Советская педагогіка» є своєрідним «дзеркалом», що відображає в тій чи іншій мірі (краще або гірше) стан педагогічної науки, її досягнення та проблематику упродовж 1937–1991 рр.

У результаті проведеного аналізу виокремлено основні напрями публікацій педагогічної проблематики на сторінках журналу «Советская педагогіка»:

– *Державна політика в галузі освіти і виховання*: питання освіти і виховання у виступах державних діячів, матеріалах з'їздів, сесій; матеріали, присвячені марксистсько-ленінській теорії навчання і виховання; тематика дисертацій, опублікована в журналі «Советская педагогіка» (1941 р.).

– *Педагогіка: теорія і практика*: публікації про педагогіку як науку і навчальну дисципліну та особливості методології педагогічних досліджень; матеріали щодо методології історії педагогіки; статті, які презентують актуальні проблеми розвитку теорії виховання та дидактики як розділів педагогіки.

– *Становлення та розвиток вітчизняної й зарубіжної школи і освіти*: періодизація історії вітчизняної школи та педагогіки; становлення і розвитку школи й освіти радянських республік, національних регіонів та зарубіжних країн; школа і освіта у роки Великої Вітчизняної війни.

– *Становлення та розвиток вітчизняної й зарубіжної педагогічної думки*: історія вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки; персоналія у становленні та розвитку вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки (вітчизняні педагоги та освітні діячі; педагоги радянських республік та національних регіонів; педагоги зарубіжжя). Серед педагогів, письменників, творчість яких стала предметом обговорення на сторінках журналу «Советская педагогіка»: Н.Крупська, (151 публікацій), А.Макаренко, (126), К.Ушинський (69), Л.Толстой (26), С.Шацький (26), Ян Амос Коменський (20), А.Луначарський (19), В.Ульянов (17), П.Блонський (10), М.Чернишевський (9), В.Белінський (8), М.Горький (6), М.Калінін (6), О.Герцен (5), М.Добролюбов (5), Д.Менделєєв (5), І.Песталоцці (5), Клара Цеткін (4), М.Чехов (4). Серед українських педагогів: В.Сухомлинський (9), М.Пирогов (6), Г.Сковорода (5), Т.Шевченко (2).

– *Актуальні проблеми педагогічної теорії і практики*: вища школа; система педагогічної освіти з хронологічним поділом на дореволюційний та радянський періоди; постать учителя у системі народної освіти; громадська ініціатива в галузі освіти і виховання; краєзнавство; підручничознавство і книговидання; проблеми освіти і виховання на сторінках періодичних видань; діяльність комсомольської та піонерської організацій.

За нашими підрахунками, у кількісному співвідношенні публікацій педагогічна проблематика на сторінках журналу «Советская педагогіка» висвітлювалася у такій ієрархії:

- становлення та розвиток вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки – 826 публікацій;
- актуальні проблеми педагогічної теорії і практики – 562 публікацій;
- становлення та розвиток вітчизняної та зарубіжношколи та освіти – 509 публікацій;
- державна політика в галузі освіти і виховання – 397 публікацій;
- педагогіка: теорія і практика – 385 публікацій.

Висновки... Як свідчить аналіз основних тематичних напрямів публікацій, так званий епіцентр концентрації проблематики педагогічної науки (відповідно до середнього показника публікацій за один календарний рік) на сторінках журналу «Советская педагогіка» упродовж 1937–1991 рр. припадає на 1985–1991 рр. – роки становлення сучасного етапу розвитку педагогічної думки в рамках радянського дискурсу.

Саме в цей період, 90-ті роки ХХст. і початок ХІХст., журнал затвердив за собою статус академічного, фундаментального, дискусійного педагогічного видання. Сьогодні науково-теоретичний журнал Російської академії освіти «Педагогіка» є одним з найбільш авторитетних педагогічних журналів у світі, задає високі стандарти якості наукових публікацій, формує культуру

педагогічного тексту та зберігає свої позиції і авторитет в науковому співтоваристві. За словами видавців, «...одне з безперечних достоїнств журналу, яке привертає до нього і читачів, і авторів, – відвертість, сміливість в думках і оцінках, свобода від кон'юнктури, вірність своїй місії» [13].

Результати проведеного дослідження представлено у бібліографічному покажчику «Педагогічна наука на сторінках журналу «Советская педагогика» (1937–1991)» (уклад. проф. Н.С.Побірченко, Умань, 2010) [9]. У бібліографічному покажчику подано тематику 2685 публікацій педагогічної проблематики на сторінках журналу «Советская педагогика» (1937–1991рр.). В основу систематизації тематики публікацій покладено 2 основних принципи: просторово-часовий або хронологічний (за 3-ма етапами: 1937–1957рр., 1958–1984 рр., 1985–1991рр.) та проблемно-тематичний або предметний (за найбільш важливими проблемами та напрямками педагогічної теорії і практики в межах кожного з означених вище етапів).

Структурно покажчик укладено за 3-ма частинами (3-ма історико-педагогічними етапами), кожна з яких складається з 5-ти розділів, виокремлених відповідно до проблемно-тематичного принципу: державна політика в галузі освіти і виховання; педагогіка: теорія і практика; становлення та розвиток вітчизняної й зарубіжної школи і освіти; становлення та розвиток вітчизняної й зарубіжної педагогічної думки; актуальні проблеми педагогічної теорії і практики. Окремою структурною частиною бібліографічного видання є допоміжні матеріали (покажчики за авторами публікацій, іменний, географічних та етнічних назв), які істотно полегшують роботу читача-дослідника при пошуку необхідного матеріалу.

Бібліографічний покажчик «Педагогічна наука на сторінках журналу «Советская педагогика» (1937–1991)» стане у нагоді дослідникам у галузі історико-педагогічної науки, а також усім, кого цікавить історія вітчизняної та зарубіжної педагогіки [9].

Покажчик підготовлено відповідно до основних напрямів діяльності Науково-дослідного центру педагогічного краєзнавства подвійного підпорядкування МОН України та НАПН України при Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямі – бібліографічні дослідження педагогічних періодичних видань як відображення педагогічної теорії та практики періоду, який вони представляють.

Список використаних джерел та літератури

1. Библиография статей, опубликованных в журнале «Педагогика» («Советская педагогика») в 1937–2002 гг. / уклад. : Ф. Ф. Харисов, Р. С. Бозиев, Е. Х. Валеев ; под ред. В. П. Борисенкова. – М., 2003. – 534 с.
2. Днепров Э. Д. Советская литература по истории школы и педагогики дореволюционной России. 1918–1977. Библиографический указатель / Э. Д. Днепров. – М. : АПН СССР, 1979. – 432 с.
3. О задачах журнала // Советская педагогика. – 1937. – № 1. – С. 10–11.
4. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / Н. М. Кушнарченко, В. М. Шейко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 295 с.
5. Педагогическая библиография (1924–1930). – М. : Просвещение, 1967. – 771 с.
6. Педагогическая библиография (1931–1935). – М. : Просвещение, 1970. – 863 с.
7. Педагогическая библиография (1936–1940). – М. : Просвещение, 1973. – 635 с.
8. Педагогическая библиография. Систематический указатель книжной и журнальной литературы по вопросам народного просвещения за 1917–1924 гг. / под ред. В. Ф. Лебедева. – М. : ГИЗ, 1925–1926. – Кн. 1–6.
9. Педагогічна наука на сторінках журналу «Советская педагогика» (1937–1991): Бібліографічний покажчик / уклад. проф. Н. С. Побірченко. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – 324 с.
10. Пискунов А. И. Советская историко-педагогическая литература (1918–1957). Систематический указатель / А. И. Пискунов. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1960. – 559 с.
11. Пугач А. В. До питання методології дослідження періодичної преси / А. В. Пугач // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон : ХДУ, 2005. – Вип. 40. – С. 110–115.
12. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : А.П.Н., 2003. – 68 с.
13. <http://www.pedagogika-rao.ru/index>.

Аннотація

Н.С.Побірченко

Проблемы педагогической науки на страницах журнала «Советская педагогика» (1937–1991)

В статье осуществлён анализ публикаций педагогической проблематики на страницах журнала «Советская педагогика» – ежемесячного научно-теоретического журнала Академии педагогических наук СССР (Москва, 1937–1991 гг.). На его страницах в разные годы освещались актуальные проблемы педагогической науки – её методологии, воспитания, обучения и образования, развития системы отечественного и зарубежного народного образования. Автором выделены основные направления публикаций педагогической проблематики на страницах журнала «Советская педагогика»: государственная политика в области образования и воспитания; теория и практика педагогики; развитие отечественной и зарубежной школы и образования; становление и развитие отечественной и зарубежной педагогической мысли; актуальные проблемы педагогической теории и практики.

Ключевые слова: журнал «Советская педагогика», проблемы педагогической науки, периодическая печать.

Summary
N.S.Pobirchenko

The Problems of Teaching Science in the Pages of the Magazine «Soviet Pedagogy» (1937–1991)

The article analyzes the publications of pedagogical issues in the magazine «Soviet pedagogy» – a monthly scientific and theoretical journal of the Academy of Pedagogical Sciences of the USSR (Moscow, 1937–1991). The pages in the years covered topical issues of pedagogy – its methodology, education, training and education, development of domestic and foreign public education. The author singles out the main directions of publications of pedagogical issues in the magazine «Soviet pedagogy»: state policy in the field of education, theory and practice of pedagogy, the development of domestic and foreign schools and education, formation and development of domestic and foreign educational thought; actual problems of educational theory and practice.

Key words: magazine «Soviet pedagogy», the problem of educational science, periodicals.

Дата надходження статті: «26» вересня 2013 р.

УДК 930.2:929 (477)

В.М.ПОДА,
аспірантка
(м. Чернігів)

Вітчизняна й зарубіжна історіографія про життя й творчість В.В.Зеньковського

У статті здійснено спробу узагальнити історіографічний матеріал, що стосується постаті Василя Васильовича Зеньковського. Зокрема, подано короткий огляд і аналіз сучасної української та російської історіографії, праць про В.Зеньковського, виданих ще за його життя; атеїстичної історіографії радянської доби; історіографії української діаспори; літератури, присвяченої суспільно-політичним та історико-філософським дослідженням подій кінця XIX – початку XX століття.

Ключові слова: історіографія, персоналія, В.Зеньковський, наука, культура, церква, громадсько-політична діяльність, еміграційна література, культурно-освітня діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Цілісне сприйняття багатства духовних цінностей і розуміння своєрідності національної культури неможливі без детального вивчення практичної діяльності видатних представників минулих століть. У зв'язку з цим активізуються історико-педагогічні пошуки в Україні. Усе частіше науковці звертаються до історичного досвіду, науково-педагогічної спадщини, концепцій видатних діячів минулого. Чільне місце в когорті незаслужено забутих постатей займає В.Зеньковський – педагог та психолог, філософ, церковний, державний діяч, активний учасник національно-визвольного руху України початку XX ст., автор багатьох праць з питань філософії, історії, педагогіки, психології та культури. Але, на жаль, переважна більшість творів В.Зеньковського та історіографії, пов'язаної з його ім'ям, що донедавна перебували в місцях, недоступних для широкого загалу, досі ще не достатньо впорядковані, не систематизовані, не проаналізовані.

Аналіз досліджень і публікацій... Відсутність у вітчизняній історіографії дослідження формування й розвитку громадської активності та теоретичних переконань та педагогічних поглядів В.Зеньковського зумовило відсутність об'єктивної та цілісної картини його життя та діяльності, визначення належного місця та ролі у соціокультурному просторі України кінця XIX – першої половини XX ст. На жаль, можемо констатувати значну розкиданість джерельної бази по різних бібліотеках, архівах, а також обмеженість доступу до багатьох архівних матеріалів секретних фондів за радянської доби. Усе це обумовило те, що громадсько-політична, педагогічна та культурно-освітня діяльність В.Зеньковського і досі залишається дослідженою не в повному обсязі. Отже, нагальна потреба в дослідженні багатогранної спадщини й діяльності В.В.Зеньковського зумовили вибір теми представленої наукової розвідки.

Формулювання цілей статті... **Мета статті** – проаналізувати джерельну й історіографічну основу досліджень, присвячених висвітленню біографії діяча, вивченню та популяризації його праць.

Виклад основного матеріалу... Аналіз історіографії, присвяченої В.В.Зеньковському, виявив, що весь доробок умовно можна поділити на такі групи:

- сучасна українська та російська історіографії;
- праці про В.Зеньковського, видані ще за його життя;
- атеїстична історіографія радянської доби;